

**Маја Јакимовска-Тошиќ**

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Институт за македонска литература, Скопје

[jakimovska.tosic@gmail.com](mailto:jakimovska.tosic@gmail.com)

## ПРИЛОЗИТЕ ЗА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ: ПАМЕТЕЊЕ И ТРАДИЦИЈА

**Клучни зборови:** Блаже Конески, св. Климент Охридски, културно минато, македонска културна традиција, самостојна културна акција.

Од творештвото на нашиот национален мислител Блаже Конески се определивме за неговите научно-творечки преокупации што го засегаат извориштето на македонскиот национален идентитет поврзани со поче-тоците на словенската писменост и со творечкиот континуум кој обе-динува векови македонска книжевна традиција. Неговото творештво се заснова на културната меморија, на реминисценциите кон македонското културно минато, кое вклучува длабоко уважување кон втемелувачите на словенската писменост и националната јазична култура, восхит кон ори-гиналноста на фолклорна традиција, на придобивки на кои се темели и македонската современа литература. Во овој блок на научни проследу-вања ги вклучуваме бројните прилози на Блаже Конески посветени на св. Климент Охридски, како што се: „Св. Климент Охридски“, „Тихите кандила пред иконите на св. Климент гореа низ вековите само во нашиот регион“, „Охридска книжовна школа“, „Канонизација на словенски све-тци во Охридската црква“, „Култот на светителите и словенската културна афирмација“, „Дрембица и Велика“<sup>1</sup> и др. Иследувањата укажуваат на

---

<sup>1</sup> Блаже Конески, „Свети Климент Охридски“, Македонскиот јазик и македонската книжевност *Од ејохайџа св. Климент до ејохайџа Блаже Конески. Ејоха Св. Климент Охридски*, II, кн. 27, Скопје 2016, 637–643; Истиот, „Тихите кандила пред иконите на св. Климент гореа низ вековите само во нашиот регион“, Македонскиот јазик и македонската

самостојната културна акција пројавена од св. Климент Охридски и неговите последователи, што како вертикала се следи сè до современите на Конески во процесите на будење на историската свест, на обликување на националната и културната традиција на македонскиот народ. Токму во остварувањата на св. Климент Охридски, Конески го открива кохезивното ткиво на словенскиот културно-јазичен фундамент, што претставува основа за оформувањето на македонскиот национален идентитет.

Заклучоците на Конески, во сумирањето на придобивките на св. Климент Охридски и на Охридската книжевна школа доведени во директна врска со културната традиција создавана на македонски терен, ги проследуваме во неколку релевантни точки:

1. Во *самостојната културна акција* пројавена од св. Климент Охридски и неговите последователи;
2. Во примената на изворните идеи на Моравската мисија од страна на св. Климент во однос на писмениот словенски јазик и словенската азбука (глаголицата), како и на кирилометодиевскиот превод на Светото писмо;
3. Во улогата на св. Климент во создавањето на култната прослава на светите Кирил и Методиј изразена на македонски терен;
4. Во оформување на култни спомени кон ранохристијанските светители, вметнати според различни аналогии во словенската традиција и користени во поткрепа на Климентовата замисла, да се покаже дека таа традиција има што да чува од старото христијанско наследство на теренот и дека се надврзува на него;
5. Конески Климентата го става во редот на оние исклучително значајни фигури, околу кои се случува *кристализација на македонската национална свест*;

---

книжевност, *Од епохата св. Климент до епохата Блаже Конески. Епоха Св. Климент Охридски*, II, кн. 27, Скопје 2016, 653–657; Истиот, „Канонизација на словенските светци во Охридската црква“, *Прилози, МАНУ*, I, 1–2, Скопје 1976, 63–72; Истиот, „Култот на светителите и словенската културна афирмација“, *Прилози, МАНУ*, X, 2, Скопје 1985, 5–9; Истиот, „Охридска книжевна школа“, *Климент Охридски – студиум*, Скопје 1986, 9–23; Истиот, „Дрембица и Велика“, *Прилози: Одделение за лингвистика и либерална наука*, МАНУ, XIV, 1, Скопје 1989, 69–74.

6. Во релациите меѓу Климентовото наследство и современите културно-политички состојби.

### Самостојна културна акција на св. Климент Охридски

Во непосредна врска со настаните поврзани со почетоците на словенската писменост, Конески во студијата *Св. Климент Охридски* подвлекува дека улогата на Климента можела да остане споредна (епизодна) ако се ограничела само врз заштитата на одредени становишта, какво што е на пример прашањето за заштитата на глаголицата. Меѓутоа, тој им даде многу подостоен одговор на оние што работеа против афирмацијата на словенската писменост, свесен дека му припаѓа на „многплодниот словенски народ“, како што самиот тој го нарекува и се поистоветува со него. Притоа, според Конески, се работи за *свесен* и за *самостојна културна акција* врз која се подгревала и Климентовата гордост и неговата верба во иднината, неговиот творечки потфат, бидејќи „на словенски самиот тој напиша состави со богат и разнообразен јазичен израз, сугестивен во своите стилски текови, какви што непријателите не беа кадри да напишат на грчки или латински јазик“ (Конески 2016 : 642). Оценувајќи ги квалитетите на Климентовото книжевно творештво, Конески подвлекува дека се бележи зрелост во неговиот стилски израз на јазик кој тукушто ја доживеал својата прва писмена обработка, со што во подвигот на Климента и на некои негови современици се оценува „мерата на највисоката образованост на актуелната епоха“. На тој начин во првата генерација словенски писатели се согледуваат зачетниците на едно културно движење со голем потенцијал што требало да се разгрне во иднината, на што денеска сме сведоци како афирмирана творечка состојба во секоја словенска национална литература одделно! Како такви, според зборовите на Конески, „тие не се на маргината, ами во матрицата на европската културна традиција, поверни нејзини толкувачи од оние рутинери, слепи негатори на словенската писменост, што сакаа да се прикажат како богомдани наследници на културното минато“ (Конески 2016: 643). Нивните заложби се согледани како предуслови за *изразителна самобитност* на новата/младата словенска писменост, што зборува за едно *самосвесно сѐановишије на ѝрвашиа генерација словенски книжевници* (Конески 1986: 14–15).

### **Примената на изворните идеи на Моравската мисија: на писмениот словенски јазик и словенската азбука (глаголицата)**

Во својата капитална студија за *Охридската книжевна школа*, Конески започнува со суштинското прашање поврзано со создавањето на првиот литературен словенски јазик. Првиот заклучок на Конески е во релација со народната основа на старословенскиот јазик: „Панонската теорија за неговото потекло е конечно отфрлена, а се установи дека вон секакво сомнение старословенскиот јазик е заснован врз јужнословенскиот говор“ (Конески 1986 : 9). Според неговите постулати, базирани врз релевантни заклучоци на лингвистичката наука, овој старословенски јазик без секакво сомнение е заснован врз јужнословенски говор од околината на Солун и се употребувал на опширна територија, кој притоа како и секој литературен, обработен и софистициран јазик, во својата нормираност се издигал над народната основа.

Климент како создател на Охридската книжевна школа, и Наум како негов најдоследен соработник, директно ги спроведуваа изворните идеи на Моравската мисија во однос на примената на писмениот словенски јазик и употребата на глаголицата. Поради тоа во науката се оценува дека развитокот на писменоста во Охридската школа во доменот на графискиот израз се одликува со доследната примена на глаголицата, а во однос на правописниот и јазичниот израз блискоста со кирилometодиевската јазична норма (Рибарова 1986 : 57). На тој начин Охридската книжевна школа се одликува со подоследно придржување до кирилometодиевската традиција. Во нејзината практика се забележува верно применување на кирилometодиевскиот превод на богослужебните и библиските книги, па во текстовите што произлегуваат од неа се забележува поголема архаичност и во јазикот и во одликите на текстот во однос на Преславската школа, каде што во истиот период од крајот на 9 век се забележува ревизија што се согледува во спорадична или последователна замена на некои зборови во тој превод, како и извесни интервенции во редакциски поглед, сообразени наново со грчкиот текст. Освен тоа, според Конески, можеле да бидат заменуваани извесни македонизми и панонизми со зборови својствени за бугарските извори (Конески 1986: 21). Ваквите одлики на Охридската школа ѝ даваат карактеристична физиономија во однос на темелите на нејзината длабока и долга традиција, поврзана со првичните

активности на моравска почва, која понатаму рефлектира во облиците на специфично и автентично книжевно создавање низ средновековниот период во македонските скрипториуми. Во доменот на графискиот израз, светите Климент и Наум Охридски во рамките на Охридската книжевна школа директно ја спроведуваа и афирмираа глаголската традиција, што како факт, според Конески, е „најочевидна потврда за опозиционото становиште на самите нив спрема грцизираната азбука“, израз на нивното неслагање во овој поглед со културната политика на Симеон за нејзина замена со кирилицата, ревизија спроведена во Преславскиот центар по одлуките од Црковно-народниот собор од 893 година (Конески 1986 : 16).

### **Улогата на св. Климент во создавањето на култната прослава на светите Кирил и Методиј**

Според Конески, особено е значајна улогата на св. Климент во создавањето на култната прослава на св. Кирил и Методиј изразена и негувана на македонски терен, процес во кој св. Климент како нивен доследен следбеник увидувал значајна поткрепа на своите становишта во однос на доследната примена на изворните идеи на Моравската мисија, кои продолжил да ги негува во Охридскиот книжевен и духовен центар.

Следејќи го процесот на утврдување на значењето на првите просветители Кирил и Методиј и на генерацијата на св. Климент Охридски за словенските народи од појавата на нивното дело во 9 век па сè до нашата современост, Конески го подвлекува нивниот влог и за македонскиот народ во процесите на утврдување на одделен национален идентитет, на национална култура и уметност создавана на почвата на Македонија низ долг историски процес. Поради тоа исклучително значајни се неговите студии во кои ги утврдува фазите на етаблирање на нивните култови на македонски терен во повеќе културни области: во духовната и во книжевната традиција, во фрескоживописот, образованието и сл<sup>2</sup>. Во нив Конески со посебен акцент ја истакна улогата на македонскиот духовен амбиент во

---

<sup>2</sup> Особено ова прашање е проследено во неговите студии: „Канонизација на словенските светци во Охридската црква“, *Прилози, МАНУ*, I, 1–2, Скопје 1976, 63–72; „Култот на светителите и словенската културна афирмација“, *Прилози, МАНУ*, X, 2, Скопје 1985, 5–9; „Црковнословенскиот јазик на фреските во Македонија“, *Кирил Солунски*, кн. 2, Скопје 1970, 97–109.

поглед на сесловенската културна афирмација, и тоа како поради акцијата на Охридската книжевна школа, така и поради некои реминисценции поврзани со воспоставувањето на светителските култови уште од ранохристијанскиот период. Прашањето за канонизација на словенските светци и на ранохристијанските светители непосредно поврзано со словенската средина, се доведува во врска со црковната организација во Македонија и нејзиниот статус, како под словенска управа на Охридската црква, така и подоцна, кога управата преминала во византиски раце (Јакимовска-Тошиќ 1999: 410).

Главното внимание при толкувањето на прашањето за смислениот пристап кон канонизација на општохристијанските и словенските светители во рамките на Охридската црква, Блаже Конески му го посветува на најстариот словенски синаксар поместен во глаголското Асеманово евангелие, многупати во науката разгледувано како капитална студија за фазите на оформување и развој на светителските култови на македонски терен. Постановокот на ракописот се поврзува со Деволскиот скрипториум и со тоа со Охридската книжевна школа, а неговото датирање се утврдува кон крајот на 10 и почетокот на 11 век (Десподова, Слаева 1988: 54), што значи во времето на Самуил. Во синаксарот на Асемановото евангелие е вклучен изборот на општите празнувања на Охридската патријаршија, со што тој е показателен како во однос на тоа кои култови за прослава ги содржи, а кои, пак, од ранохристијанските и словенските култни претстави не ги вклучува во рамките на општата прослава (Конески 1976: 64–65). Во овој контекст на проследување за нас значајна е втората фаза на оформување на култовите, која се поврзува со периодот на севкупната кирилометодиевска религиозно-просветна акција, некаде од пред средината на 9 век и особено со просветителското дејствување на светите Климент и Наум по нивното доаѓање од Моравија на македонски терен во периодот 886–916 година и нешто подоцна (Јакимовска-Тошиќ 1999: 412).

Св. Климент Охридски во своите восхвални ораторски и химнографски состави посветени за Кирил и Методиј (Похвално слово на Кирил, Похвално слово на Кирил и Методиј, Служба на Кирил, Служба на Методиј, Општиот канон за Кирил и Методиј), пројавува личен однос во величење на нивниот подвиг, со интенција да го воведо во култното празнување заедничкиот спомен на учителите Кирил и Методиј. Преку составите на св. Климент посветени на светите Кирил и Методиј се следи

појавата и истовремено развојот на оригинални ораторско-прозни и химнографски дела актуелни за јужнословенските книжевни средини уште од периодот на самата појава на словенската писменост (Јакимовска-Тошиќ 2017: 123–138). За светите Кирил и Методиј, св. Климент Охридски не поседува византиски обрасци, а творбите се создадени како резултат на големата почит кон учителите, при што авторот го изразува својот личен однос кон нив и нивното дело. Идеите изнесени во нив, емотивните изблици, оценките за нивното дело се автентично Климентови. Така *Похвалното слово за Константинин - Кирил* е прекрасен образец на свеченото красноречие. Климентовиот текст истовремено е образец за историската претстава на св. Кирил Филозоф. Овие творби претставуваат меѓу првите пофални слова и химнографски творби посветени за словенски духовни и просветителски дејци, создадени од потребата за воспоставување и засилување на култот на солунските браќа Кирил и Методиј во Охридскиот Регион и пошироко во словенскиот свет (Јакимовска-Тошиќ 2017: 124).

Со нив, меѓу другото, тој сакал да постигне и канонизација на најзначајните личности за словенската културна традиција и да ги одблежи нивните прослави во календарот на Охридската црква. Така, во синаксарот на Асемановото евангелие од словенските светци вклучени се имињата на св. Кирил (14 февруари), св. Методиј (6 април) и св. Климент (27 јули). Конески мошне умешно го толкува третманот на категориите светители во кои се наведени најзначајните словенски светци. Така, тој истакнува дека синаксарот го дели Кирила од Методиј и Климент по тоа што упатува кон различни евангелски четива при нивниот помен, што значи дека ги поставува во две категории на светци. За св. Кирил синаксарот упатува кон текстовите посветени на мачениците, а за св. Методиј и св. Климент според напатствата дадени кон крајот на синаксарот, кон текстовите посветени на свештениците, т.е. на лица со функција во црковната хиерархија (Конески 1976: 65–66).

Познато е дека и култот на св. Наум е доста стар и дека со текот на времето на македонски терен се создаваат и култови на други локални словенски светители (Јакимовска-Тошиќ 2007: 20–23).

## **Оформување на култни спомени кон ранохристијанските светители**

Календарот на Асемановото евангелие вклучува и прослави на општохристијански светци од ранохристијанскиот период поврзани со македонски терен. И со тоа, според зборовите на Конески, „му се припишуваше нешто карактеристично на македонскиот регион, како што со дејноста на Охридската црква тој придобива свои трајни карактеристики“ (Конески 2016: 655). Истовремено, култни спомени кон ранохристијанските светители, кои се вметнувале според различни аналогии во словенската традиција, се користеа, во поткрепа на длабоката Климентова замисла, да се покаже дека таа традиција има што да чува од старото христијанско наследство и дека се надоврзува на него. Култот на ранохристијанските маченици поврзани со македонскиот терен добиваат на тој начин поголема живост и значење во преданието на Климентовата црква, отколку што тоа можело да биде случај во другите региони. Самиот Климент во етаблирањето на овие култови посветува похвални и поучителни слова, како и служби на светители поврзани со регионот, како што е Службата за св. Еразмо Лихнидски (2 јуни), Канонот за Петнаесетте тивериополски свештеномаченици (29 август), каде што авторството е засведочено со акростих (Велев 2002: 111–141). Последниот состав е напишан во периодот кога св. Климент ја обновил Брегалничката словенска епископија и притоа подигнал храм со нивна посвета, во кој положил дел од нивните светителски мошти. Составите на св. Климент Охридски одбележуваат елементи директно поврзани со она што претставува конкретен историски момент и карактеристичен литературен простор согледан во лицето на Охридската книжевна школа, процеси определени со почетоците и развојот на словенската цивилизациска свест. Оригинаалните творби имале своевидна духовна и естетска тенденција, својата содржина да ја насочат во правец на хвалоспевно слово за прослава на сопствени, препознатливи култови, но и на култови што се востановувале и празнувале на македонски терен. Со воспоставувањето на нивните култови може да се означи најраната фаза кога македонските Словени започнале да ги запознаваат и да ги прифаќаат суштините на христијанската вера преку манифестацијата на јавно почитување на заслужните ранохристијански маченици (Јакимовска-Тошиќ 2007: 18). Воведувањето на традицијата на

почитување на нови светителски култови од ранохристијанскиот период во Охридската црква започнува и преку светителското посветување на новоподигнатите манастирски храмови. Така, св. Климент во Охрид помеѓу 886 и 889 го подига храмот посветен на св. Пантелејмон (27 јули), со што овој светителски култ на светец заштитник на здравјето и патрон на Климентовиот храм ќе биде негуван во охридската средина и пошироко.

### **Св. Климент и кристализација на македонската национална свест**

Со вклучување на прославата на св. Климент во календарот на Асемановото евангелие, наговиот култен спомен рано го стекнува заслуженото внимание, кое не е ограничено само на словенската средина, туку тој се восхвалува и во византиско-грчката, бидејќи двајцата охридски архиепископи – Теофилакт и Димитриј Хоматијан, составија за него житија на грчки јазик. Конески го толкува овој факт како една поширока афирмација на неговото дело и заедно со него на словенската култура. Неговото опширно житие составено од Теофилакт изрично потенцира дека св. Климент најмногу сакал да престојува во Охрид, како средиште со свои традиции на црковен центар, што му овозможил развој во упориште на словенската култура, каде што контактот со византиската духовност можел постепено да се разрешува на творечки начин. Дејноста на Климента и неговите соработници ја зацврстила силно културната улога на Охрид, која ќе се чувствува меѓу Словените во текот на повеќе векови (Конески 2016: 643).

Притоа, според зборовите на Конески, Климент Охридски не е просто голем светител од црковниот календар, ами тој е присутен во свеста на нашиот народ и интимно поврзан со неговиот секидневен живот и со неговата судбина. Во интимен тон Конески ги докажува овие свои тврдења во статијата „Тихите кандила пред иконите на св. Климент гореа низ вековите само во нашиот регион“, кој со поетски призвук истакнува дека токму „тие кандилца одбележуваат и долга трага низ вековите, кои се палеле пред ликот на истиот тој светител за да се зачува трајно споменот на оној од кого се чекало толку и се крепела надежта“ (Конески 2016б: 653). Овие тихи кандила гореле пред иконите на св. Климент низ

вековите само во нашиот случај, изразувајќи и молитва и надеж и човечка солидарност. Поради тоа само со македонската традиција неговиот лик е поврзан толку интимно. Неговиот лик е присутен во фрескоживописот на охридските цркви и самостојно и во композиција на Седмочислениците, некаде во претставите заземајќи го и централното место сред другите кирилометодиевски последователи, во долг временски интервал од 10 век па сè до денес.

Конески умешно го детерминира терминот со кој се покрива целокупната дејност на св. Климент, именувајќи го како *организатор* на еден центар, на едно од најсилните словенски културно-просветни и црковно-религиозни средишта, во чии рамки дејствуваше Охридската книжевна школа. И тука поентира Конески дека Климетовиот центар не беше некоја ефемерна појава, ама „неговото воздејство се чувствува во идните векови“ (Конески 2016: 654). Времето на Климент Охридски, чие зрачење широко во целиот словенски свет подоцна станува основа за бранување на разбудената македонска национална свест. Поради тоа, во одделни заклучоци Конески поентира дека Климент Охридски спаѓа во редот на оние исклучително значајни, малубројни фигури, околу кои се случува *крстјализација на нашата национална свест*. Овие фундаментални заклучоци на Конески, во кои се резимираат почетоците на словенската писменост, што во најавтентичен вид се разгрнува на македонски терен уште со самостојната културна акција на св. Климент Охридски, на некој начин се поткрепени и со неговите размисли искажани во вид на реминисценции именувани како „Една ситуација и едно лично становиште“, во кои се сублимира значењето на долгата вертикала на македонската самостојна книжевна традиција. Нив како своевиден заклучок ги содржи неговиот цитат: „Јас ја гледав шансата на младите литератури во едно резултантно вкрстување на вредностите на локалната традиција со литературните струења што се шират од центрите на изразита културна радијација. Притоа не треба да се губи од предвид дека и компонентата што ја именуваме како локална традиција не е ограничена само на дадена етничка група и нејзиниот јазик, ами претставува сложена структура, создадена во една многу поширока културна сфера, во која тој народ и неговиот јазик биле со векови инкорпорирани. Тој процес и тие резултати не можеа досега да бидат спречени од балканските циници, планери на геноцид. Имено, постигањата на македонската литература во повеќе жанрови за последниве педесет години се

најдобар показ за тоа дека ние не сме имале зошто да чекаме. Сега тие имаат можност барем да срушат нешто вредно<sup>3</sup>.

### **Релациите меѓу Климентовото наследство и современите културно-политички состојби**

Поради сета погоре изнесена аргументација што ја елаборира Конески во посочените студии, и особено во неговите размисли од последниот наведен цитат, неверојатно е што ние денеска како Климентови и како потомци на Конески, одново сме поставени во позиција да бараме потврда и признание за својата самостојна културна традиција и за својата национална самобитност.

Ќе се сложиме дека борбата за афирмација на националниот идентитет и од современа перспектива е постојана и континуирана, на што Конески постојано нè упатува, и ни укажува како на нужност во сите облици на неговиот творечки израз. Според Конески, културната акција ја *наоживува њолиџичкаџа*, согледана како одраз на актуелното време, со што според него *кулџурнаџа џтрадиџија џреџсџавува наџсџурна инвесџиџија на еден народ*.

Впрочем, космополитизмот и визионерството се есенцијални заложби на светите Кирил и Методиј, на св. Климент Охридски, кои темелно се вградени во културната историја на словенските, но и на народите на Европа. По блескавите ораторски беседи на св. Кирил Филозоф во одбрана на словенскиот јазик или во одново актуализираните ставови во одбрана на словенската писменост во беседите на св. Климент Охридски, се прашуваме како е можно и денеска во 21 век да се конструираат слични позиции на одречување на правото на самоопределување и на негирање

---

<sup>3</sup> Извадок од есејот на Конески: „Една ситуација и едно лично становиште“, текст диктиран на акад. Зузана Топољинска пред неговото заминување. <<http://manu.edu.mk/wp-content/uploads/2017/10/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D0%B5-%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%95%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0-%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B8-%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B5.pdf>> пристапено на 24.8.2021.

на извонредно долгата културна традиција на македонскиот народ, за што се објавени илјадници научни референци од домашни и странски реномирани научници. Нашиот стојерен лик, Блаже Конески, ги даде толкувањата на суштинските прашања кои реферираат со извориштето на македонскиот национален идентитет, поврзувајќи ја нејзината кристализација со творештвото на св. Климент Охридски, што подоцна се докажуваат во континуиран процес со богатата книжевна продукција од периодот на средновековието, преку остварувањата на македонскиот книжевен 19 век, па сè до денес во современите книжевни токови, аргументирно и релевантно, добивајќи елаборирана јавна потврда за своите становишта од еминентни имиња во светската наука.

Во контекст на искажувањата на Конески за св. Климент Охридски нагласуваме дека од многубројните активности што го дефинираат неговото значење за културната историја на македонскиот и другите словенските народи, заложбите за континуирана примена на словенската азбука (глаголицата), утврдувањето на словенската литургија во Охридскиот духовен центар и унапредувањето на словенскиот литературен јазик низ автентична стилска постапка, се издвојуваат како особено значајни. Поради тоа усилбите на св. Климент Охридски ги согледуваме како извонредно продуктивен процес и во книжевноста и во практиката одвивани на македонски терен, на кои се повикуваме како на докажана автентична вредност, а ги подвлекуваме одново по повод актуелните провокативни политички состојби изразени на македонско-бугарски план и во периодот на новиот милениум (Јакимовска-Тошиќ 2020: 35–49)<sup>4</sup>. Согледувајќи денеска во 21 век напади содржани во Меморандум и упатени до седиштето на Европската Унија во Брисел (17.9.2020 г. ), во лулката на демократијата, од страна на бугарскиот парламент, за правото на македонскиот народ да го употребува македонскиот литературен јазик, кој е суштинска основа за атрибуција на националниот

---

<sup>4</sup> Р Бугарија (17.9.2020 г.) поднесе Меморандум до членките на ЕУ во Брисел под наслов „Меморандум што ги објаснува односите меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија во контекст на процесот на проширување и асоцијација и стабилизација“, со кој се бара ЕУ да го направи Договорот за соседство, дел од рамката за преговори со Северна Македонија. Со овој Меморандум Р Бугарија ги оспорува македонскиот јазик и националниот идентитет. <<https://frontline.mk/2020/09/17/celiot-dokument-od-bugarskiot-memorandum>> пристапено на 27.8.2021.

идентитет, укажуваме на космополитизмот прокламиран во дејствувањето и улогата на светите браќа Кирил и Методиј, на св. Климент Охридски, повикувајќи се на ставовите на Блаже Конески, во процесот на етаблирањето на старословенскиот јазик како рамноправен и нормиран во Европа уште во 9 век. Нагласуваме дека оваа придобивка е подеднакво важна за сите словенски народи, меѓу кои еквивалентно за македонскиот и за бугарскиот.

Проследувајќи ја дејноста на Св. Климент од современа перспектива, можеме да заклучиме дека трансферот на одредени ставови, идеи, идеологии и цели валидни за период подолг од 1100 години, во неговата основна форма може да претставува проширување и заемно согледување на цивилизациските придобивки валидни за сите словенски народи, вклучени денес во современите европски културни вредности. И да заклучиме со мисла на Конески, кој исто така го интегрира делото на светите Кирил и Методиј, на св. Климент Охридски, истакнувајќи дека нивиот пример нè утешува со трајноста на едно културно дело, кое се ослободува од рамките и ограничувањата на една дадена историска ситуација (Конески 2016: 641).

### Литература:

- Велев, Илија. 2002. „Химнографските состави за светите петнаесет Тивериополски свештеномаченици. Уште една новооткриена химнографска творба на св. Климент Охридски“. *Археографски ѝрилози*, кн. 24. Београд.
- Десподова, Вангелија, Славева, Лидија. 1988. *Македонски средновековни ракоѝиси I*. Прилеп.
- Јакимовска-Тошиќ, Маја. 1999. „Канонизација на словенските светители и прашањето за словенската културна афирмација во прилозите на Блаже Конески“, Зборник од меѓународен научен собир: *Придонесоѝ на Блаже Конески за македонската култура*, Скопје 17. и 18. XII 1998. Скопје.
- Јакимовска-Тошиќ, Маја. 2007. „Црковната организација во Македонија и канонизацијата на словенските светители“, *Кирилометодиевски книжевни проекции*. Скопје.
- Јакимовска-Тошиќ, Маја. 2017. „Климентовите книжевни состави посветени на првоучителите светите Кирил и Методиј“, Зборник од меѓународен научен симпозиум: *Милениумскоѝо зрачење на св. Климент Охридски*. Скопје 28–29.10.2017, МАНУ. Скопје.

- Јакимовска-Тошиќ, Маја. 2020. „Космополитизмот на светите Кирил и Методиј вграден во европската и македонската културна историја“. *Сѝекѝар*, бр. 76. Скопје.
- Конески Блаже, 1970. „Црковнословенскиот јазик на фреските во Македонија“, *Кирил Солунски*, кн. 2. Скопје.
- Конески Блаже. 1976. „Канонизација на словенските светци во Охридската црква“, *Прилози, МАНУ*, I, 1–2. Скопје.
- Конески, Блаже. 1985. „Култот на светителите и словенската културна афирмација“, *Прилози, МАНУ*, X, 2. Скопје.
- Конески, Блаже. 1986. „Охридска книжевна школа“, *Климент Охридски – сѝудио*. Скопје, 9–23.
- Конески, Блаже 1989. „Дрембица и Велика“. *Прилози: Одделение за лингвистика и литературна наука, МАНУ*, XIV, 1. Скопје.
- Конески, Блаже 2016а. „Свети Климент Охридски“, Македонскиот јазик и македонската книжевност, *Од еѝохаѝа св. Климент Охридски* Блаже Конески. *Еѝоха Св. Климент Охридски*, II, кн. 27. Скопје.
- Конески, Блаже. 2016б. „Тихите кандила пред иконите на св. Климент гореа низ вековите само во нашиот регион“, Македонскиот јазик и македонската книжевност, *Од еѝохаѝа св. Климент Охридски* Блаже Конески. *Еѝоха Св. Климент Охридски*, II, кн. 27. Скопје.

Електронски извори:

- <<http://manu.edu.mk/wp-content/uploads/2017/10/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D0%B5-%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%95%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0-%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B8-%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B5.pdf>> пристапено на 24.8.2021.
- <<https://frontline.mk/2020/09/17/celiot-dokument-od-bugarskiot-memorandum>> пристапено на 27.8.2021.

**Maја Jakimovska-Toshikj**

**BLAŽE KONESKI APPENDICES ON ST. CLEMENT OF OHRID:  
REMEMBRANCE AND TRADITION**

**Summary**

In this study we present Koneski's conclusions regarding the benefits of St. Clement of Ohrid and the Ohrid Literary School related to the cultural tradition created on the Macedonian ground, *via* several relevant points:

1. Through the independent cultural action of St. Clement of Ohrid,
2. By the application of the original ideas of the Moravian mission: in the written Slavic language and the Slavic alphabet (Glagolitic),
3. The role of St. Clement in creating the cult celebration of Saints Cyril and Methodius,
4. Forming the cult memories of the early Christian saints,
5. The role of St. Kliment of Ohrid in the enlightening and strengthening the Macedonian national consciousness,
6. Through the relations between Clement's legacy and the contemporary cultural and political conditions.

**Keywords:** Blaže Koneski, St. Clement of Ohrid, cultural past, Macedonian cultural tradition, independent cultural action.